

Exam. Code : 214901

Subject Code : 5798

M.A. Music (Vocal) Ist Semester

THEORETICAL SURVEY OF INDIAN MUSIC

Paper-I

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :— Attempt **five** questions in all. First question is compulsory. All questions carry equal marks.

1. Mark for right questions answer (√) and for wrong (×) :

(i) "Sangeet Parijat" speaks about Gamak with 17 types.

(ii) Alap is used in classical vocal music only.

(iii) There are ten 'Thatas' in Indian Classical Music.

(iv) "Madhayam Swara" is called 'Adhavdarshak Swara' in Indian Classical Music.

(v) Morrchhna is the oldest form of Indian music system.

(vi) There is no difference between vocal and instrumental music.

(vii) Maximum use of Swara in Raga is called "Alpattva".

(viii) Folk music was known as 'Desi Sangat' in earlier times.

(ix) 'Tillana' and 'Kriti' are the same style of singing.

- (x) 'Bahuttva' and 'Alap' have the same meaning.
- (xi) Eguivalent Thata 'Kharahara Priya' of Dakshini system of music is Thata 'Kafi' of Uttari system of music.
- (xii) 'Sool Taal' is played with 'Dhrupad' Gayan Shailly.
- (xiii) Theatre is based on music.
- (xiv) There is no difference between 'Naad and Sahayak Naad'.
- (xv) 'Gamak' is used in Dhrupad Gayan Shailly only.
- (xvi) A 'Moorchhna' in which the notes are not in serial order is called 'Kuta Tana' ?
- (xvii) There are 15 types of 'Tana' in Indian music.
- (xviii) The total number of Moorchhna from three Gramas are 21.
- (xix) Hindustani 'Teen Taal' is equivalent to 'Adi Taal' of Dakshini system of music.
- (xx) 'Alap' and 'Bahlaava' have the same meaning.
2. Write short notes on any **two** of the following :

- (i) Alpattva — Bahuttava
- (ii) Alap — Bahlaava
- (iii) Khatka — Murki.

3. Define Tanas. Describe the features and varieties of Tanas.
4. Write in detail about Gamak and its types.
5. Give a comparative study of Uttari and Dakshini system of music.
6. Write in detail about 'Naad' and 'Sahayak Naad'.
7. Define Theatre. Write the co-relation between music and Theatre.
8. What do you mean by classical music ? Describe the relation between classical and Folk Music.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਲਈ (✓) ਅਤੇ ਗਲਤ ਲਈ (×) ਮਾਰਕ ਕਰੋ :
 - (i) 'ਸੰਗੀਤ ਪਰੀਜਾਤ' ਗਮਕ ਬਾਰੇ 17 ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
 - (ii) ਅਲਾਪ ਕੇਵਲ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਵਰ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 - (iii) ਭਾਰਤੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਦਸ ਥਾਟ ਹਨ।
 - (iv) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਮਾਧਿਅਮ ਸੂਰ ਨੂੰ ਅਪਵਦਰਸ਼ਕ ਸੂਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 - (v) ਮੂਰਛਨਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਹੈ।
 - (vi) ਵੋਕਲ ਅਤੇ ਵਾਦ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

- (vii) ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸੂਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਮ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਅਲਪਤਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- (viii) ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦੇਸੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
- (ix) ਤਿਲਨਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤੀ ਗਾਇਨ ਦੀ ਇੱਕ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਹਨ।
- (x) 'ਬਹੁਤਵ' ਅਤੇ 'ਅਲਾਪ' ਦਾ ਇੱਕੋ ਮਤਲਬ ਹੈ।
- (xi) ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਥਾਟ 'ਖਰਗਰਾ ਪ੍ਰਿਯਾ' ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਥਾਟ 'ਕਾਫੀ' ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।
- (xii) ਸੂਲ ਤਾਲ ਧਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (xiii) ਥਿਏਟਰ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।
- (xiv) 'ਨਾਦ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨਾਦ' ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (xv) ਗਮਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਧਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (xvi) ਇੱਕ ਮੂਰਛਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੋਟਸ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਟਾ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- (xvii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ 15 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਾਨ ਹਨ।
- (xviii) ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੂਰਛਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਸੰਖਿਆ 21 ਹੈ।
- (xix) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ 'ਤਿੰਨ ਤਾਲ' ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ 'ਆਦੀ ਤਾਲ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।
- (xx) 'ਅਲਾਪ' ਅਤੇ 'ਬਹੁਲਾਵਾ' ਦਾ ਇੱਕੋ ਮਤਲਬ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਤੇ ਸੰਖਿਪਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
 - (i) ਅਲਪੱਤਵਾ — ਬਹੁਤੱਵਾ
 - (ii) ਅਲਾਪ — ਬਹਲਾਵਾ
 - (iii) ਖੱਟਕਾ — ਮੁਰਕੀ।
3. ਤਾਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ। ਤਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
4. ਗਮਕ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
5. ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ।
6. ਨਾਦ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨਾਦ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
7. ਥੀਏਟਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ। ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਥੀਏਟਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧ ਲਿਖੋ।
8. ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ? ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚਾਲੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਸਭੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਮੇਂ ਸੇ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇਂ। ਪਹਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ। ਸਭੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅੰਕ ਹੈਂ।

1. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਸਹੀ ਉਤਰ ਕੇ ਲਿਏ (✓) ਤਥਾ ਗਲਤ ਕੇ ਲਿਏ (×) ਮਾਰਕ ਕਰੇਂ :
 - (i) “ਸੰਗੀਤ ਪਰਿਜਾਤ” ਗਮਕ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ 17 ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਬਤਾਤਾ ਹੈ।
 - (ii) ਆਲਾਪ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਸੁਰ ਸੰਗੀਤ ਮੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਾਤਾ ਹੈ।
 - (iii) ਭਾਰਤੀਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਸੰਗੀਤ ਮੇਂ ਦਸ ਥਾਟ ਹੈਂ।

- (iv) भारतीय शास्त्रीय संगीत में मध्यम स्वर को अध्वदर्शक स्वर कहा जाता है।
- (v) मूर्छना भारतीय संगीत प्रणाली का सबसे पुराना रूप है।
- (vi) मुखर और वाद्य संगीत में कोई अंतर नहीं है।
- (vii) राग में स्वर के अधिकतम उपयोग को (अल्पत्व) कहते हैं।
- (viii) पहले संगीत में लोक संगीत 'देसी संगीत' के नाम से जाना जाता था।
- (ix) 'तिलना' और 'कृति' गायन की एक ही प्रकार की शैलियां हैं।
- (x) 'बहुत्व' और 'अलाप' का अर्थ समान है।
- (xi) संगीत की दक्षिणी प्रणाली का थाट 'खरहरा प्रिया' संगीत की उत्तरी प्रणाली के थाट 'काफी' के समान हैं।
- (xii) सूल ताल ध्रुपद गायन शैली के साथ बजाया जाता है।
- (xiii) रंगमंच संगीत पर आधारित है।
- (xiv) 'नाद और सहायक नाद' के बीच कोई अंतर नहीं है।
- (xv) 'गमक' का इस्तेमाल केवल ध्रुपद गायन शैली में किया जाता है।
- (xvi) एक मूर्छना जिसमें नोट्स क्रमवार नहीं होते उसे 'कुटा तान' कहते हैं।
- (xvii) भारतीय संगीत में 15 प्रकार के तान हैं।
- (xviii) तीन ग्रामों से मूर्छनाओं की कुल संख्या 21 है।
- (xix) हिन्दुस्तानी 'तीन ताल' दक्षिणी संगीत प्रणाली के 'आदि ताल' के बराबर है।
- (xx) 'आलाप' और 'बहलावा' का एक ही अर्थ है।

2. निम्न में से किसी भी दो पर लघु नोट लिखें :

(i) अल्पत्वा - बहुत्वा

(ii) आलाप - बहलावा

(iii) खटका - मुर्की

3. तान को परिभाषित करें। तान के लक्षणों तथा किस्मों का वर्णन करें।

4. गमक और इसके प्रकार के बारे में विस्तार से लिखें।

5. संगीत की उत्तरी और दक्षिणी प्रणाली का एक तुलनात्मक अध्ययन करें।

6. 'नाद' और 'सहायक नाद' के बारे में विस्तार से लिखें।

7. थिएटर को परिभाषित करें। संगीत और रंगमंच के मध्य सहसंबंध लिखें।

8. शास्त्रीय संगीत से आपका क्या अभिप्राय है ? शास्त्रीय और लोक संगीत के बीच संबंध का वर्णन करें।